

Obraćanje Paddy Ashdowna, Visokog predstavnika za Bosnu i Hercegovinu pred Međunarodnim komitetom spasa

**“Podijeljene zajednice, uništeni životi: dobijanje
divljeg rata za mir”**

Uvod

Prošlog smo tjedna moja supruga Jane i ja proveli noć kod jedne raseljene bosanske obitelji u njihovom domu blizu Višegrada.

Od ljepote predjela zastaje dah. Mjesto se nalazi visoko u planinama odakle se pruža pogled na rijeku Drinu koja teče dolinom nekoliko stotina metara niže.

Zajedno s našim domaćinom te noći, obitelji Šetkić, sjedili smo i pili čaj, promatrajući zalazak sunca, jedva primjećujući oblake koji su se prijeteci skupljali na horizontu. Obitelj Šetkić živi u sada već pohabanom šatoru koji su dobili od UNHCR-a.

Već nakon nekoliko minuta, zahvatila nas je takva snažna oluja s gradom kakvu nikada ranije nisam doživio.

Komadi leda izravno su probijali platno šatora i pravili rupe na njemu kao da je izrešetan strojnicom. Pred nama je bila vlažna noć.

Ahmed i Zibija Šetkić, kojima je preko sedamdeset godina, izbjeglice su iz Sarajeva; dvoje od 2 milijuna izbjeglih i interno prognanih koliko ih je nastalo u bosanskom ratu. Za Ahmeda, ovo je treći put da mu je kuća spaljena. Prvi put su

to uradili Nijemci 1941. god. Drugi put su mu kuću spalile ustaše 1944. god.; a onda 1992. god. vođa srbijanskih paravojnih formacija, Arkan. On je bio najgori. On iza sebe nije ostavljao ništa živo – ni ženu, ni dijete, ni životinju.

Bez obzira na sve to, Ahmed se prije dvije godine vratio, očistio svoju zemlju, zasadio nešto malo usjeva, očistio svoju kuću i započeo strpljivo sakupljati sredstva kako bi je ponovno izgradio. I još uvijek rade na tome, osam godina nakon što je sukob završen.

Surova zbilja u kojoj se nalaze Ahmed i Zibija, kao i zemlja u kojoj žive, ne pojavljuje se više na našim televizijskim ekranima niti je na dnevnim redovima ključnih međunarodnih sastanaka.

Pozornost svijeta zaokupile su druge stvari.

Prvo se desilo Kosovo, zatim Istočni Timor, pa 11. rujan, zatim Afganistan i sada Irak.

Ali u Bosni i Hercegovini se iz dana u dan, iz godine u godinu nastavlja nimalo zahvalna borba za dobijanje “divljeg rata za mir” kako je to rekao Kipling; i sa svakim načinjenim korakom, paralelno se odvijaju naponi na jačanju sigurnosti ne samo u Bosni i Hercegovini, nego i u regiji i šire.

Problemi s kojima se suočava obitelj Šetkić u toj dolini s onu stranu Europe ukazuju na kolosalne razmjere ove zadaće; vrijeme koje je potrebno za njeno izvršenje; potrebu za stalnom i istrajnom voljom i ulaganjem sredstava; nužnu ulogu međunarodne zajednice.

Ovi ljudi su također i jedan mali primjer političarima i tvorcima politike širom svijeta što u stvari znači vanjska politika na najtemeljnijoj ljudskoj razini. Oni su tu da nas podsjetite zašto u ovom trenutku kada otpočinjemo još jedan poduhvat izgradnje mira nakon rata – ovog puta na Bliskom istoku – moramo izvući pouke iz prošlosti, i to brzo.

Ja ću se za koji trenutak svakako vratiti na neka od iskustava stečena u Bosni i Hercegovini, koja bi se mogla primjeniti na Irak, i na druge slične misije koje će neizbježno uslijediti. Ali prije toga, dozvolite mi da kažem nešto o samoj Bosni i Hercegovini.

Pomaci u Bosni i Hercegovini

Mnogo je skeptika oko nas.

Oni gledaju na teškoće s kojima se Bosna i Hercegovina još uvijek suočava, polazeći od nastojanja da se njene veoma složene strukture vlasti stave u funkciju, ogromnih ekonomskih izazova, do eskalacije organiziranog kriminala, i zaključuju da je sve beznadežno. Uradili smo sve što smo mogli, kažu oni, a ništa se nije promijenilo.

Ovo apsolutno nema nikakve veze s istinom.

Gledati kako se čine pomaci u Bosni i Hercegovini je pomalo kao kad gledate kako trava raste. Da bi se to primjetilo, mora se otići s toga mjesta i vraćati su u odgovarajućim vremenskim razmacima.

Ali, nakon godina dubokog međunarodnog angažmana, ova zemlja se sada nalazi u daleko boljem stanju nego što je bila u vrijeme kada je potpisan Daytonski sporazum. I kada se uzme u obzir trauma rata, iskreno rečeno, ono što je ostvareno gotovo da je za ne povjerovati.

Što se tiče Bosne i Hercegovine, najgore je iza nas. Uz nekoliko izuzetaka, pitanja na kojima sada radimo nisu pitanja vezana za konflikt, već sve više na sreću poznati izazovi tranzicije, koje su Mađarska i Poljska i ostala nova demokratska društva u Europi već prevladala.

Naravno, mi moramo završiti ovu zadaću. Ali ako to uradimo, a siguran sam da hoćemo, na primjeru Bosne i Hercegovine ćemo pokazati da je moguće stvoriti trajan mir, čak i iz ruševina

žestokog etničkog sukoba.

Prije osam godina, Bosna i Hercegovina je bila pocijepana, razbijena i na smrt ranjenja zemlja nakon četiri godine rata u kojem je poginulo četvrtina milijuna od njenih četiri milijuna stanovnika dok su se Milošević i Tuđman pogađali oko njenog teritorija. Tuđman je danas mrtav, Milošević je u Hagu, a njihove države su danas usmjerene ne na teritorijalnu ekspanziju nego na europsku integraciju.

Na kraju rata, Bosna i Hercegovina imala je tri vojske i preko 400.000 ljudi pod oružjem; danas je ostalo samo 16.000 vojnika, a do kraja godine oni će biti podvedeni pod jedinstven sustav zapovijedanja i nadzora.

Dalje, Bosna i Hercegovina imala je tri tajne službe. Do kraja ove godine imat će samo jednu.

Čak i nakon potpisivanja sporazuma, bilo je nezamislivo slobodno putovati po zemlji. Sada je to normalna stvar.

Do trenutka kada su borbe prestale, većina stambenog fonda bila je jako oštećena. Danas je veći dio popravljen a sve komunalne službe funkcioniraju.

Prije osam godina, Bosna i Hercegovina je bila u ekonomskom rasulu bez općenito prihvaćene valute. Sada imamo centralnu banku, stabilnu valutu i skoro najnižu stopu inflacije na Balkanu.

A možda najveće postignuće od svega jeste da se milijun ljudi koji su brutalno istjerivani iz zapaljenih domova i silovani sada vratilo kući. Mi smo u Bosni i Hercegovini istinski ostvarili temeljno ljudsko pravo koje je, nažalost, na drugim mjestima postojalo samo na papiru, tj. pravo izbjeglica na povratak kući.

Mi smo uspostavili standard i stvorili smo presedan. Rat više nikada neće biti kao što je bio ranije. Zlo je na neki način

urodilo i dobrom.

Prema tome, napredak jeste postignut.

Ako dođete u Sarajevo, kao i tisuće ljudi koji svake zime dolaze na skijanje a svakog ljeta na međunarodni jazz i film festival, sigurno ćete vidjeti zgrade izrešetane mecima. Ali ćete isto tako vidjeti prepune kafiće i restorane, suvremene kuće i sve ostalo što prati današnje življenje u Europi, od centara za vrt do trgovina po principu "uradi-sam". To je daleko od onih dana kada sam se provlačio kroz tunel i prebacivao kroz "snajperski sokak" u oklopnom transporteru uz grmljavinu granata i zvuk puščane paljbe.

Polako ali sigurno, Bosna i Hercegovina postaje "normalna" zemlja.

Možda je potrebno malo vremena, ali mi ponovno sastavljamo "tetime mira" kako je rekao Winston Churchill.

To je razlog što se obitelj kao što je Šetkić s pravom nada da će uspjeti i da će se njihova djeca moći konačno vratiti kući.

Da budemo jasni, pred Bosnom i Hercegovinom su još uvijek veliki problemi; problemi koji se čine još složenijim i teže rješivi kada se posmatraju kroz iskrivljujuću leću trojake etničke prizme.

Još moramo uraditi dosta toga; osobito moramo raditi na uspostavi vladavine prava i transformaciji ekonomije, što i jeste razlog da sam po dolasku u BiH prije godinu dana rekao da su moji prioriteti pravda i posao.

Međutim, izvan žiže svjetskih medija, mnogo uloženog truda počinje da se isplaćuje.

Nakon šest godina intenzivnog rada, UN je okončao herkulovsku zadaću smanjivanja broja policajaca, osiguranja njihove obuke i dodjele certifikata za rad. Nova Policijska misija Europske

unije sad će pratiti daljnje odvijanje ovog procesa sve do njegovog okončanja.

Provodimo reformu pravosuđa i restrukturiramo sudski sustav.

Međunarodni i bosanski pravnici su zajednički izradili nove i suvremene krivične i građanske zakone koji će omogućiti da bude lakše osuditi krivce i zaštititi nevine.

Ojačali smo naše međunarodne kapacitete za provođenje istraga i prikupljanje obavještajnih podataka o krivičnim radnjama kako bi se pružila pomoć policijskim snagama u gonjenju krupnih kriminalaca.

Pri novom Sudu BiH osnovali smo Poseban odjel, u kojem su uposleni međunarodni i domaći suci i tužitelji, za rješavanje slučajeva organiziranog kriminala.

Prošlog mjeseca ovaj novi Odjel je preuzeo svoj prvi predmet – suđenje u do sada najvećem slučaju trgovine ljudima zabilježenom u bosanskoj povijesti.

U oblasti ekonomije radimo na rješavanju problema u postojećem sustavu indirektnog oporezivanja, koji je izuzetno omiljen kod kriminalaca i korumpiranih osoba, u okviru kojega različite uprave prikupljaju različite poreze po različitim poreznim stopama. Uskoro ćemo uz pomoć Europske komisije imati jednu suvremenu i transparentnu Poreznu upravu koja će se baviti carinama, akcizama i jedinstvenim sustavom PDV-a.

Također smo angažirani na velikim strukturalnim ekonomskim reformama koje su morale provesti sve zemlje u tranziciji – od reforme tržišta rada do privatizacije, od reforme stečajnih sudova do reforme javne uprave.

Iskustva koja se mogu primijeniti u drugim zemljama

Ono što smo u proteklih nekoliko godina vidjeli u Bosni i Hercegovini i na Balkanu u cjelini je da se stvari zaista mogu promijeniti. Međutim, to zahtijeva dugogodišnji maratonski

napor.

Naravno sve do prije izvjesnog vremena takozvana "izgradnja države" je u nekim krugovima ismijavana i smatrana naivnim i skupim međunarodnim "socijalnim radom" – neka vrsta Vijeća općine Hackney, ali globalnih razmjera. Stvarnost je sasvim drugačija. Termin "izgradnja države" je uvijek značio da se stvari nazivaju pogrešnim imenom– države se ne mogu graditi u smislu da međunarodna zajednica ne može nametnuti osjećaje emocionalne povezanosti i patriotizma koje državnost podrazumijeva. Ti osjećaji se razvijaju prirodno ili se nikada ne razviju. Međutim, možemo i moramo pomoći neuspješnim državama da uspostave operativna tijela vlasti jer ukoliko to ne učinimo te neuspješne države vrlo lako postaju zaraćene strane ili utočišta terorista. Nije dovoljno samo promijeniti režim, iza sebe moramo ostaviti nešto bolje od onoga što je ranije postojalo. Timovi koji sada rade ne izgradnji Iraka ili Afganistana su dio borbe protiv terorizma u istoj mjeri u kojoj su to zrakoplovi B 52 ili borbene jedinice na nosačima zrakoplova.

U protekla dva desetljeća postali smo dobri, iznimno dobri u pobjeđivanju u kratkim, oštrim, suvremenim ratovima. Sada pobjeđujemo gotovo mehanički.

Međutim, daleko smo slabiji u izvršavanju teške zadaće izgradnje mira koja slijedi nakon rata, a za koju je potrebno imati strpljenja i dosta sredstava.

Možda ima naznaka da brza pobjeda Koalicije u Iraku ovaj put znači da se stvari počinju mijenjati.

Dan poslije pada Bagdada, telefoni u Sarajevu nisu prestajali zvoniti.

Moji suradnici u kabinetu primili su bezbroj telefonskih poziva i upita o iskustvima iz Bosne i Hercegovine koja bi mogla biti korisna za zadaće koje su pred nama u Iraku.

Pokazalo se da je promjena režima, da pogrešno citiram Winstona Churchilla, nije bio kraj, pa čak ni početak kraja problema u Iraku. To je bio tek kraj početka. Bilo je jasno da će sljedeća faza, na svoj način, biti isto tako veliki izazov i ponekad isto toliko opasna. Tako se i pokazalo.

Dakle, što naša iskustva stečena u Bosni i Hercegovini i u drugim zemljama mogu značiti za Irak i sve buduće misije te vrste?

Naravno, svjestan sam da su ove dvije zemlje izuzetno različite.

U nastojanjima da izgradimo nedavno uspostavljeni mir moramo biti jednako oprezni kao što smo bili u vođenju nedavno završenog rata. Svaka situacija je drugačija.

Irak je preko deset puta veći od Bosne i Hercegovine. U Iraku je rat trajao manje od 4 tjedna, u BiH je trajao 4 godine.

U BiH su gotovo sve kuće bile oštećene, a veliki dio infrastrukture je uništen. U Iraku je razina šteta, proporcionalno gledano, daleko manja.

Četiri godine rata u Bosni i Hercegovini su proizvele veliki broj ratnih zločinaca od kojih su mnogi još uvijek na slobodi. Dvadeset i pet godina stranačkog režima stranke BAS proizvele su drugačiju vrstu traume kod Iračana koje će trebati rješavati na drugačiji ali jednako odlučan način.

I možda što je najvažnije od svega, Bosna i Hercegovina koja je izuzetno lijepa zemlja nikada nije imala velika prirodna bogatstva. Irak je s druge strane druga zemlja u svijetu po količini naftinih rezervi koje posjeduje. Financiranje obnove zemlje je dugoročno osigurano i ne ovisi isključivo od međunarodne dobrotvorne pomoći.

Dakle, razlike su velike.

Međutim, neke stvari su iste, a neke opća iskustva koja smo

stekli su dovoljno značajna da ih vrijedi razmotriti.

Načela mirovnog procesa

Rekao bih da postoji sedam općih načela – sedam osnovnih načela mirovnog procesa – koji se manje-više mogu univerzalno primjeniti.

Prvo je načelo postojanje dobrog plana od kojeg ne treba odstupati. Plan je potrebno izraditi ne na kraju nego itekako unaprijed, jer on treba biti sastavni dio vojne kampanje. Zbog toga što se prijelaz sa ratovanja na mirovni proces može desiti bukvalno preko noći. U Iraku smo zapravo vidjeli da se ove dvije stvari mogu odvijati skoro simultano – kako postrojbe mogu jednog momenta biti uključene u izuzetno intenzivan sukob a u sljedećem trenutku obavljati policijske dužnosti, zatim nadzirati raspodjelu humanitarne pomoći te nakon toga, za samo par trenutaka, opet sudjelovati u borbama, a sve to roku od svega nekoliko sati. To je za njih izuzetno teško. To su nove sposobnosti, a većina vojnika nije prošla obuku za njihovo stjecanje niti je naviknuta da ih koristi. Međutim, to su sposobnosti koje će vojnici sada morati naučiti jer tijekom prvih presudnih dana u žestokoj borbi za mir, do dolaska policije i upravitelja, sve ovisi o njima.

U Bosni i Hercegovini nakon završetka rata nismo imali takav plan za obnovu zemlje. Naime, tek smo u proteklih nekoliko mjeseci konačno izradili Plan provedbe misije u kojem smo jasno naveli koje ciljeve pokušavamo ostvariti, na koji način i u kojem roku.

U kaotičnom vremenu nakon sukoba vrlo je lako lutati od nemila do nedraga i izgubiti iz vida ključne strateške ciljeve. U planiranju poslijeratnog perioda moramo postati jednako uspješni kao što smo u planiranju samog rata.

Drug načelo, kao što smo vidjeli u BiH, na Kosovu, u Afganistanu i sada Iraku, je što brža uspostava vladavine prava što je temeljni prioritet. Prvi sati su presudni.

Kriminal i korupcija prate rat poput tamne sjenke. Oni koriste prostor koji ostaje nakon rata skoro odmah nakon što umukne oružje. Ukoliko se vladavina prava ne uspostavi u vrlo kratko roku, kriminal i korupcija će vrlo brzo inficirati politički organizam, zaraziti njegove organe, ugušiti njegove resurse i ugroziti njegove izgleda za oporavak.

Ovo je prije svega bila pogreška koju smo napravili u BiH. Na početku smo previdjeli neke velike pogreške, dok su pred NATO-ovim mirovnjacima pripadnici srpskih paravojnih snaga silom "čistili" sarajevska predgrađa.

Nismo spriječili osvetničke napade na Srbe u prvim tjednima NATO-vog prisustva na Kosovu, što je od tada pa do danas imalo ogroman utjecaj na Misiju.

Sasvim je jasno da se s istim poteškoćama suočavamo i u Iraku, unatoč herojskim naporima koje poduzimaju postrojbe na terenu.

Daleko je važnije što prije uspostaviti vladavinu prava nego što prije uspostaviti demokraciju. Jer demokracija brzo postaje ugrožena ukoliko nije uspostavljena vladavina prava.

U Bosni i Hercegovini smo pogrešno postavili prioritete. Možda je to zbog toga što smo željeli brzo napustiti zemlju i što smo mislili da će nam izbori pomoći da predamo vlast i odemo.

Tako smo u periodu od šest godina inzistirali na održavanju izbora šest puta, a svake godine je na izbore izlazio sve manji broj birača. Međutim, za to isto vrijeme jedva da smo uspjeli iza rešetaka staviti šest najvećih kriminalaca.

Sada otpočinjemo bitku za vladavinu prava u Bosni i Hercegovini. To će biti teška bitka jer se vodi protiv ustoličenog neprijatelja koji doseže u svaki kutak politike, vlasti i države. A bitka je još teža nego što bi bila da smo vladavinu prava označili svojom prvom zadaćom tijekom prve, a ne šeste godine.

Treća lekcija je da je od suštinskog značaja od samog početka ići punom snagom. U vojnom aspektu to znači odmah uspostaviti svoj kredibilitet. Što snažnije mirovne snage odgovore na sve početne izazove svojim ovlastima to će se s manje izazova susresti u budućnosti. To znači imati dovoljno postrojbi na samom početku i smanjivati njihov broj kako dolazi do poboljšanja situacije. U početku smo u Bosni i Hercegovini imali 60.000 vojnika. Njihov broj sada iznosi 12.000, a sljedeće godine taj će broj biti još manji.

U civilnom aspektu ići punom snagom znači otpočeti s ovlastima koje su potrebne da bi se obavila neka zadaća, a ne dobijati te ovlasti kasnije.

Moj prethodnik u BiH bivši premijer Švedske Carl Bildt je slavno stigao u Sarajevo s kuferom punim novca, šačicom osoblja i to je bilo sve. Morao je moliti, posuđivati i krasti da bi pokrenuo svoju misiju. Napravio je čuda, ali tek kada je on otišao s ove funkcije međunarodna zajednica je njegovom nasljedniku dala jake – neko bi rekao drakonske- izvršne ovlasti koje Visoki predstavnik u Bosni i Hercegovini sada posjeduje.

Ovo uključuje ovlasti da nametne zakonske akte i smijeni dužnosnike i političare koji opstruiraju provedbu Mirovnog sporazuma. Prije toga, međunarodni dužnosici su bili u apsurdnoj poziciji da moraju pregovarati sa sve tri strane u konfliktu, često s istim onim ljudima koji su bili pokretačka snaga konflikta i profiteri iz istog, oko najnevažnijih pitanja.

Bolje je krenuti s jakim ovlastima i onda ih se što prije odricati nego otpočeti sa slabim ovlastima i suviše kasno biti primoran davati jače ovlasti.

Četvrto načelo je da je od suštinskog značaja što je prije moguće otpočeti glavne strukturalne reforme – od početka rada carinske službe ili pouzdane poreznke osnove, reforme

policijskih snaga i državne službe do restrukturiranja i procjene sudstva te transformacije oružanih snaga. Dugoročni uspjeh uvijek ovisi o ovim temeljnim reformama: što prije se otpočne s njima, prije će biti završene.

Suštinsko je – i to je moje peto načelo – da se međunarodna zajednica u toj zemlji organizira na način koji će joj omogućiti da djeluje i donosi odluke. Ne možete ratom uništene zajednice ponovno izgraditi putem povjerenstava niti putem daljinskog upravljača s udaljenosti od nekoliko tisuća kilometara. To moraju učiniti ljudi na terenu, a oni moraju posjedovati ovlaštenja – i uživati povjerenje – da bi predvodili taj proces.

To može značiti – kao u BiH- veći angažman združenih snaga svih osoba koje su voljne raditi. Vjerujem da smo slučajno u Bosni i Hercegovini uspjeli stvoriti *ad hoc* aranžman koji dobro djeluje. Izvješćujem Upravnom odboru Vijeća za provedbu mira – u osnovi ključnim zemljama koje su uključene u provedbu Daytonskog sporazuma.

Ured Visokog predstavnika je u Daytonu osnovan kao *ad hoc* institucija zadužena za nadgledanje provedbe civilnog dijela mirovnog sporazuma. Stabilizacijske snage predvođene NATO-m – SFOR – imaju odgovornost za provedbu vojnih i sigurnosnih aspekata.

Dva puta godišnje izvješćujem Vijeće sigurnosti UN-a putem Glavnog tajnika UN-a, ali nisam zvanično odgovoran tom tijelu.

Kao pitanje političke svrsishodnosti, OHR je utemeljen kao tijelo koje se nalazi izvan obitelji UN-a, ali je vremenom ovaj aranžman pokazao neke prednosti.

- Sa sobom donosi fleksibilnost u djelovanju, izvještavanju i financiranju.
- Dopušta veću slobodu djelovanja od one koja je data sestrinskoj organizaciji, UNMIK na Kosovu, koja je izravno odgovorna strukturama UN-a i često u prošlosti

bila mikro rukovođena deset tisuća kilometara udaljenom mašinerijom iz New Yorka

- Ovlaсти dane Visokom predstavniku – sveobuhvatnije od onih datih voditelju Misije UN-a – dokazale su se neprocjenjivim za održavanje djelotvornosti ove privremene misije.

Ove karakteristike su omogućile osobama koje su se smjenjivale na funkciji Visokog predstavnika da brzo i odlučno reagiraju na vrlo raznolike situacije koje su se pojavljivale u tijeku provedbe mira.

Šesto načelo se tiče značaja iznimno bliske veze između vojnog i civilnog aspekta mirovne provedbe. Civilni ovise o vojsci ako žele uspjeh, a vojska ovisi o civilima: i jedni i drugi trebaju sposobnosti onih drugih. Civilni upravitelji moraju znati da mogu računati na vojnu potporu ako i kad im ona zatreba. Trebaju biti u stanju da se suprostave ekstremistima uvjereni da će vojska biti tu da im da potporu. Potrebna im je pomoć vojske u svemu počevši od raščišćavanja mina do osiguravanja sigurnog okruženja za njihove zadaće koji se protežu od ekshumacija do povratka izbjeglica. Ovo je oblast u kojoj smo u zadnjim godinama postigli izuzetan napredak: vojska je sada mnogo bolje prilagođena potrebama civilnih upravitelja. Iskustvo britanskih i američkih postrojbi na ulicama Banja Luke i Brčkog u svim oblastima od patroliranja do malih ekonomskih projekata dobre volje je bilo od koristi u Bagdadu i Basri.

Zadnja lekcija je možda i najbitnija.

Ta lekcija ne treba iznenaditi bilo koga od nas pošto se dokazala istinitom nakon drugog svjetskog rata sa Maršalovim planom, a dokazala se kao istina i u svakom većem sukobu nakon toga.

Činjenica je da izgradnja traje mnogo duže nego uništavanje.

To je istina – bukvalna istina- na planu kuća, domova,

mostova, elektrana.

Ali to je još više istina na planu institucija – profesionalnih policijskih snaga, neovisnog sudstva, sudova, državne službe, zakonodavnih i izvršnih tijela, slobodnih i odgovornih emitera i novina, aktivnog građanskog društva.

Instaliranje softvera slobodnog i otvorenog društva je posao koji zahtijeva vremena. To se ne može učiniti – kako smo to u početku tvrdili u Bosni i Hercegovini- za godinu ili slično. Trebamo izbjegavati da postavljamo rokove te se trebamo pripremiti na dulji vremenski period. Očuvanje mira treba mjeriti u desetljećima a ne mjesecima. Nakon gotovo desetljeća približavamo se uspjehu u BiH: ali za to je trebala čvrsta opredijeljenost.

Posljednji američki zapovjednik stabilizacijskih snaga u BiH pod vodstvom NATO-a, koji mi je postao blizak i cijenjen prijatelj, je imao izvanrednu tekstašku riječ za ovaj pojam.

“Ono što nam treba ovdje”, govorio mi je “je istrajnost.”

To je upravo ono što nam treba – u Kosovu, Istočnom Timoru, Afganistanu i u Iraku: politička volja, jedinstvo cilja, i čista izdržljivost da međunarodna zajednica svoj posao završi do kraja i postigne trajni uspjeh.

To znači ostajanje do kraja i pridržavanje tog cilja dugo nakon što utjecaj CNN-a prestane.

Televizija je postala dobro sredstvo da se vlasti pokrenu na intervenciju; ali nije tako uspješna kada treba negdje ostati dok ne postane sigurna da su vlasti završile posao.

Bosna i EU

Još uvijek nismo završili taj posao u Bosni, iako smo na putu stabilnog napretka, kako sam već opisao.

Ali, posao moramo završiti.

Često se čuje da ćemo, ukoliko se prerano povučemo, ugroziti sve što smo do sada uložili i postigli. A to je sasvim točna tvrdnja.

Međutim, ono što nam je odista potrebno u Bosni i Hercegovini nije strategija povlačenja; potrebna je strategija tranzicije. A to je možda osmo načelo. Ukoliko se uspješno uspostavi mir, ukoliko zaživi i postane nepovratno stanje, bit će potrebno odrediti politički cilj. Za Irak, taj cilj može biti demokratska i prosperitetna država na Bliskom Istoku na kojem vlada mir i sigurnost. Za Bosnu, to je Europa.

Bosna je, kao i ostale zemlje Balkana, dio Europe.

Sve što se dešava na ovom dijelu našeg kontinenta izravno utječe na ostale dijelove kontinenta.

Zemljopisno i politički gledano, mi dijelimo istu sudbinu.

Zato je politička odluka koju mora donijeti Europa sasvim jasna: ili ćemo prenijeti stabilnost na regiju Balkana, ili će, kako smo već imali prigodu vidjeti, Balkan unositi nestabilnost u ostali dio Europe.

To je nepobitna i apsolutna činjenica.

Zbog toga je u Bosni i ostalim zemljama Balkana uloga Europske unije od primarnog značaja.

Izgledi za članstvo u Europskoj uniji su možda najjače sredstvo koja nam je na raspolaganju za uspostavu stabilnosti.

U cijeloj središnjoj i istočnoj Europi smo vidjeli primjere do kakvih promjena mogu dovesti ti izgledi.

Poslije raspada Sovjetskog imperija nije se podrazumijevalo da u većini zemalja koje su nastale od nje neće biti sukoba i krvoprolića.

Za činjenicu da se – s izuzetkom zemalja na Balkanu – taj

proces odvijao uglavnom mirno velikim dijelom su zaslužni tijesno povezani stabilizacijski utjecaji NATO-a i Europske unije.

Europska unija djelovala je kao magnet prema kojem su bivše komunističke zemlje od Estonije do Slovačke mogle usmjeravati svoje kompase i upravljati stabilnim kursom reformi.

Danas je većina zemlja središnje i istočne Europe u završnoj fazi prijama u EU.

Zemlje zapadnog Balkana sada kreću istim putem, ka istom cilju. Ali one su u prednosti budući da su drugi koji su krenuli prije njih zacrtali kurs i obilježili opasnosti.

Sutra putujem u Solun na Samit europskih zemlja. Taj sastanak, kojeg organizira grčko Predsjedništvo, okupit će čelnike zemalja zapadnog Balkana i njihovih partnera u EU.

To je vrlo važna prigoda zato što će dati šansu EU da na uvjerljiv način pokaže zemljama Balkana kako želi da se one pridruže Uniji čim ispune nužne standarde – no bez ikakvih “ako” i “ali”.

Nadam se da će iz Soluna biti upućena jasna i glasna poruka. Zato što se nije uvijek čula – ili zapravo u ranijim prigodama nije ni izgovarana tako jasno kako je mogla biti.

Svjestan sam pod kakvim su političkim pritiskom neke instance EU po pitanju njenog proširivanja. Ali Europa ima posebnu odgovornost na Balkanu – zbog svoje prošlosti, a sada i zbog budućnosti.

Ne možemo promijeniti povijest Balkana.

Ali možemo i moramo pomoći u određivanju budućnosti ove regije.

Za to će biti potrebno vođstvo. Za to će biti potrebno nastaviti sa značajnim finansijskim izdvajanjima. Bit će nužno

zadržati politički interes, napose u situaciji kada se na međunarodnoj sceni gomilaju novi i uzbudljivi prioriteti.

To podrazumijeva da Europska unija mora imati sve što je potrebno da pravodobno donosi odluke po pitanjima koja u krajnjoj instanci utječu na njenu vlastitu sigurnost. To podrazumijeva stavljanje na raspolaganje Uniji svih sredstava utjecaja i moći, od procesa stabilizacije i pridruživanja, do zabrana izdavanja viza onima koji pružaju pomoć osobama optuženim za ratne zločine, do trgovinske politike i financijske pomoći.

Mi koristimo sva ova sredstva mnogo aktivnije nego što smo to radili u prošlosti, u velikoj mjeri zahvaljujući neumornim naporima Javiera Solane i Chrisa Pattena koji su uradili više od bilo koga da EU učine dijelom balkanske stvarnosti.

Međutim, ima još prostora za poboljšanja.

Proces koji su oni počeli mora se dovršiti. Trebat će još mnogo vremena da mnogobrojne komisije u Briselu počnu donositi odluke brzinom koju zahtijevaju ljudi na terenu. Još uvijek umjesto odvažne i odlučne akcije preovladava misteriozna institucionalna sporost. Još uvijek ima suviše rivaliteta između institucija i nedovoljno osjećaja za rad u jedinstvenom integriranom timu. Sve to, ponekad vrlo ozbiljno, a uvijek na veliko razočarenje, šteti sposobnosti EU da ostvari svoj, potencijalno ogroman, politički autoritet čak i na Balkanu, gdje, za razliku od Iraka, vlada stvarna zajednička europska politika koju u velikoj mjeri podupiru preko Atlantika.

Završno razmišljanje.

Zašto se čini da smo osuđeni uvijek iznova izmišljati toplu vodu kada se radi o očuvanju mira? Ukoliko je, kako ja pretpostavljam, uspostava mira ključni element moći u suvremenom svijetu, zar nemamo argument da za svjetske političare, diplomate i vojnike osnujemo neku vrstu zvanične ustanove za školovanje koja bi istovremeno mogla služiti i kao

arhiva najboljih metoda i iskustava s terena? Sve više se pokazuje kako su to vještine koje se mogu prenijeti drugima. Pogledajte samo životopise osoba koje su pozvane da služe u civilnoj upravi u Iraku. Bosna, Kosovo, Istočni Timor, Afganistan. Njihova imena se uvijek nanovo pojavljuju, iz opravdanih razloga.

Zaključak

Pred nama je zadaća da u Bosni održimo mir. Da dovršimo ono što smo započeli.

Mi, pripadnici međunarodne zajednice, pravili smo pogreške u toj zemlji.

Ipak smo ostali uz nju. I ta činjenica, uz hrabrost i iznimne kvalitete poštenih građana Bosne i Hercegovine, znači da smo, unatoč svemu, gotovo dostigli stadij kada BiH može krenuti svojim vlastitim putem u svijet kao normalna i stabilna zemlja.

Međutim, bilo bi tragično ukoliko bi smo tragediju Bosne učinili još težom, tako što bismo u nastojanju da rješavamo slične probleme na nekom drugom mjestu zanemarili iskustva koja smo tamo stekli u prethodnih sedam godina.

Zbog Ahmeda i Zibije Šetkić u njihovom pohabanom šatoru na obronku balkanske planine, vjerujem da smo konačno počeli dobijati surovu borbu za mir u njihovoj maloj zemlji.

Ne mogu a da se ne nadam da možemo dobiti tu bitku s manje pogrešaka i većom djelotvornošću za desetine tisuća drugih ljudi poput njih na nekom drugom mjestu u svijetu.